

‘ಊರದ ಚೇಳಿನ ಏರದ ಬೇನೆಯಲ್ಲಿ...’

(ಚಾಮರಸನ ಪ್ರಭುಲಿಂಗ ಲೀಲೆ - ಕವಿ-ಕಾವ್ಯ ಅವಲೋಕನ)

ಪ್ರೊ.ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಹನೂರು

ಸಂದರ್ಶಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು

ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀ ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಅಧ್ಯಯನಕೇಂದ್ರ

ಚಾಮರಾಜನಗರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ

ಚಾಮರಾಜನಗರ

E-MAIL : hanuru1950@gmail.co,m

Abstract:

Kannada literary historians clearly mention Allamaprabhu's period as mid-twelfth century and Chamarasa's period as mid-fifteenth century. Although the details of the personal lives of Sharan Allama and Kavi Chamaras are not available, there are enough records of poets who came after them. But those are the stories of 'Leela'. In history, the epic stories of kings and great kings become adventurous `vijayas', while the stories of departed saints are ``leela". Chamarasa, who came two hundred years after Allama, was a contemporary of Kumaravyasa, i.e. around 1450. As with all poets, there is a legendary hubby between them that has remained popular throughout the centuries. But the poetic connection between the two poets is surprising.

Key Words:

ಅಲ್ಲಮ, ವಚನ, ಚಾಮರಸ, ಕಾವ್ಯವಸ್ತು, ಕಾವ್ಯ ಮಾರ್ಗ, ಅನುಸಂಧಾನ, ಬನವಾಸಿ, ಕಾಮಲತೆ, ಲೋಕಾತಿತ, ಹರಿಹರ, ರಗಳೆ, ಬಸವಣ್ಣ, ಶೂನ್ಯಸಂಪಾದನೆ, ಮೌಖಿಕ ಕಥನ, ಗೋರಕ್ಷ, ಬಯಲು, ನಿರಾಕಾರ

‘ಊರದ ಚೇಳಿನ ಏರದ ಬೇನೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಲೋಕವೆಲ್ಲಾ ನರಳಿತ್ತು...’ ಎಂಬುದು ಅಲ್ಲಮನ ಒಂದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಬೆಡಗಿನ ವಚನ. ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದ ಚೇಳು ಕಚ್ಚಿಲ್ಲ, ಆದರೂ ವಿಷ ಏರಿಬಿಟ್ಟಿದೆ, ನರಳಾಟ

ಮಾತ್ರ ತೀವ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿದೆ, ಅದೂ ಮೂರೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿ! ಅದಕ್ಕೆ ಔಷಧಿ ಇದೆ. ಆದರೆ ಕೈಗೆ ಸಿಗುವುದು ಕಷ್ಟ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ಅಲ್ಲಮ.

ಮನುಷ್ಯ ನಾಗರಿಕತೆಯ ನಂತರ ಬೆಳೆದು ಬೇರುಬಿಟ್ಟ ಅಧಿಕಾರ ದಾಹದ ರಾಜಕಾರಣ ಅದರೊಂದಿಗೆ ಬೆಸೆದುಕೊಂಡ ಹಲವು ಧರ್ಮಗಳ ಸಂಗಾತದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಕಲಹಗಳು; ಇದೆಲ್ಲದರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶತಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಮೌಢ್ಯ ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾನವನ್ನೇ ಕಚ್ಚಿದ ಚೇಳಿನ ಏರದ ಬೇನೆ ಎನ್ನುತ್ತ ಅಲ್ಲಮ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಚನದಲ್ಲಿ 'ಆಸೆಗೆ ಸತ್ತುದು ಕೋಟಿ, ಆಮಿಷಕ್ಕೆ ಸತ್ತುದು ಕೋಟಿ, ಹೆಣ್ಣು ಹೊನ್ನು ಮಣ್ಣಿಗೆ ಸತ್ತುದು ಕೋಟಿ, ಗುಹೇಶ್ವರ ನಿಮಗಾಗಿ ಸತ್ತವರನಾರನೂ ಕಾಣೆ' ಎಂದ. ಈಮಾತುಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಮನನ್ನು ಕುರಿತಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಓದುಗಬ್ಬ ಚಾಮರಸನ 'ಪ್ರಭುಲಿಂಗ ಲೀಲೆ'ಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಬಹುದಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರಕಾರರು ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುವಿನ ಕಾಲವನ್ನು ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗವೆಂದೂ, ಚಾಮರಸನ ಕಾಲವನ್ನು ಹದಿನೈದನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗವೆಂದೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶರಣ ಅಲ್ಲಮ ಮತ್ತು ಕವಿ ಚಾಮರಸನ ಸ್ವಂತ ಬದುಕಿನ ವಿವರಗಳು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಸಿಗದಿದ್ದರೂ ಅವರ ನಂತರ ಬಂದ ಕವಿ ಕಾವ್ಯ ದಾಖಲೆಗಳು ಸಾಕು ಬೇಕೆನಿಸುವಂತಿವೆ. ಆದರೆ ಅವು ಲೀಲೆಯ ಕಥೆಗಳು. ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಸಂದ ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರ ಕಾವ್ಯ ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳು ಸಾಹಸಭರಿತ 'ವಿಜಯ'ಗಳಾದರೆ, ಆಗಿಹೋದ ಸಂತರ ಕಥನಗಳು 'ಲೀಲೆ' ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಅಲ್ಲಮನ ಬದುಕಿನ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸತ್ಯ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗುವುದು ಹರಿಹರನ ಪ್ರಭು ದೇವರ ರಗಳೆಯ ಕಥಾನಕದಲ್ಲೇ. ಹದಿಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಹರಿಹರ, ರಾಘವಾಂಕರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಲೇಬೇಕು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಬೆನ್ನ ಹಿಂದೆ ಸಂದುಹೋದ ಕೆಲವರಾದರೂ ಶರಣರನ್ನು ಕುರಿತಾಗಿ ಕೃತಿ ರಚಿಸಿದ್ದು ದೊಡ್ಡ ಸಂಗತಿ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಅವರು ಕೊಟ್ಟ ಹೊಸ ತಿರುವು. ಅರಮನೆಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಕೃತಿ ರಚಿಸಿದ ಕವಿಗಳ ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳು ಹಿಂದೆ ಸರಿದು, ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆ ಆಗಿ ಹೋದವರೇ ಕಾವ್ಯವಸ್ತುವಾದದ್ದು ದಾಖಲಾರ್ಹ ಸಂಗತಿ.

ಅಲ್ಲಮನನ್ನು ಕಾವ್ಯ ನಾಯಕನನ್ನಾಗಿ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಚಾಮರಸ ಆಡಿರುವ ಮಾತು 'ಕಾಳಗದ ಕಥೆಯಲ್ಲ, ವಿಷಯಗಳೇಳಿಗೆಯ ವಿಧಿಯಲ್ಲ... ಕಾಳಗವು ಕರಣದಲಿ, ಸುರತದ ಕೀಲು ಕುಂಡಲಿಯಲ್ಲಿ... ಸತ್ತವರ ಕಥೆಯಲ್ಲ, ಜನನದ ಕುತ್ತದಲಿ ಕುದಿಕುದಿದು ಕರ್ಮದ ಕತ್ತಲೆಗೆ ಸಿಲುಕುವರ ಸೀಮೆಯ ಹೊಲಬುತಾನಲ್ಲ...' ಈ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯದ ಉದ್ದೇಶವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಚಾಮರಸನ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಪದ್ಯಗಳೂ ಕೂಡ ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಸರಸ್ವತಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಿಯರನ್ನು ಕುರಿತಾದುದಲ್ಲ. ಬಸವಣ್ಣ,

ಮರುಳಶಂಕರದೇವ, ಮಡಿವಾಳಮಾಚಯ್ಯ, ಸಿದ್ಧರಾಮಯ್ಯನನ್ನು ಕುರಿತಾದವು ಎಂಬುದನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು.

* * *

ಅಲ್ಲಮನ ನಂತರದ ಇನ್ನೂರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದ ಚಾಮರಸ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಸಮಕಾಲೀನ, ಅಂದರೆ ಕಾಲ 1450ರ ಆಸುಪಾಸು. ಎಲ್ಲ ಕವಿಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಇರುವಂತೆ ಇವರಿಬ್ಬರ ನಡುವೆಯೂ ವಿರಸದ ದಂತಕಥೆ ಹಬ್ಬಿ ಅದು ಶತಮಾನಗಳ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಆದರೆ ಇಬ್ಬರೂ ಕವಿಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ಕಾವ್ಯ ಸಾಂಗತ್ಯ, ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾತ್ರ ಆಶ್ಚರ್ಯವೆನಿಸುವಂತಿದೆ.

ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಭಾರತ ಕಥಾಮಂಜರಿಯಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಿನಾವತಿಯ ಹೊರವಲಯದ ಗುಡಿಸಲಲ್ಲಿದ್ದ ವಿದುರನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದ ಕೃಷ್ಣನ ಆಗಮನವನ್ನು ವಿವರಿಸುವಲ್ಲಿ 'ವೇದದರಿಕೆಗಳವಡದ...' ನಿಜವನರಿಯದ ನಾದಿ ಸಿದ್ಧನ ಬರವ ಕಂಡನು ಬಾಗಿಲಲಿ ವಿದುರ' ಎಂದರೆ ಚಾಮರಸನು ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದ ಅಲ್ಲಮ ಬಸವನ ಬಳಿಗೆ ಬರುವುದನ್ನು 'ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ನಿಲುಕದ'... 'ಆದಿ ಮಧ್ಯಾಂತಗಳಿಲ್ಲದನಾದಿ ಸಿದ್ಧನು...' ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಬಸವ ದಂಡಾಧಿಪನು ಅಲ್ಲಮನನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಅವನ ಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಸಮೂಹ ಮಾವುತರು, ಮಾನ್ಯರು, ಸಾರಥಿಗಳು, ಕರಣಿಕರು, ಕವಿಗಳು, ವಿದ್ವಾಂಸರು, ಭರತ ಮುನಿಯ ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ಪರಿಣಿತರು, ನಾನಾ ಬಗೆಯ ಕಾರ್ಯಸೇವಕರು ಇದ್ದರೆಂಬುದು, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಉದ್ಯೋಗ ಪರ್ವದಲ್ಲಿ ದುರ್ಮೋಧನನ ಆಸ್ಥಾನದ ನೆನಪನ್ನು ತರುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅಲ್ಲಮನನ್ನು ಕುರಿತ ಅವನ ನಿಸ್ಸೀಮತ್ವವನ್ನು ಕುರಿತು ಚಾಮರಸ ಹೇಳುವ ಆನುಭಾವಿಕ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಕೃಷ್ಣನ ದೈವಿಕ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಈ ಕವಿಗಳ ಉಭಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸುವಲ್ಲಿ ಯಾರು ಯಾರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದರು ಎಂಬ ಸಂವಾದಕ್ಕಿಂತ ಎರಡು ಕಾವ್ಯಗಳ ವಸ್ತು, ವಾಕ್ಯಸಂಗತಿ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಅನುಸಂದಾನಿಸುವುದೇ, ಪರಿಭಾವಿಸುವುದೇ ಆಪ್ಯಾಯಮಾನ ಸಂಗತಿ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಲ್ಲಮನನ್ನು ಕುರಿತಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಜೀವನ ಚಿತ್ರಣ ಪ್ರಭುಲಿಂಗ ಲೀಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಕಲ್ಪಿತವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದಕ್ಕಿಂತ ಅವನನ್ನು ಇದ್ದುದರಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಸಮೀಪ ನೋಡಿರುವ ಹರಿಹರನ ರಗಳೆಯ ಕಥಾನಕದ ವಸ್ತು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಪಂಪನು ಮನವಾರೆ ಕೊಂಡಾಡಿದ ಬನವಾಸಿ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿಯ ಮಧುಕೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಮನ ಮನೆತನದ ಹಿರಿಯರು ನಾಗವಾಸಾಧಿಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಮ ಅಲ್ಲಿ ನಟುವಾಂಗದವನಾಗಿದ್ದ. ದೇವಾಲಯದ ಆವರಣದಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಆತನು ಸಾಕಷ್ಟು ಓದಿನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಗಳಿಸಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಹೀಗಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವನು ದೇವಾಲಯದ ಆವರಣವನ್ನೂ,

ಕಾಮಲತೆಯ ಅಂಗಸಂಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟ ನಂತರ ಅವನಿಂದ ಅಂಥ ಪ್ರಬುದ್ಧ, ಪ್ರತಿಮಾತ್ಮಕ ವಚನ ವಾಕ್ಯಗಳು ಹೇಗೆ ಸ್ಫುರಿಸಿರಬೇಕು?

ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ದಂತಕಥೆಗಳು ಹೇಗಿರುತ್ತವೆಂದರೆ ಕವಿಗೋ, ಸಂತನಿಗೋ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಲೌಕಿಕ ಇಲ್ಲವೇ ಅಲೌಕಿಕ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಕಾವ್ಯ ಸ್ಫುರಣೆಯಾಗಿ ಬಿಡುವಂತಿರುತ್ತದೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಇವು ಕಾಳಿದಾಸನಿಂದ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ, ಪುರಂದರದಾಸ, ಕನಕದಾಸರವರೆಗೆ ಕಲ್ಪಿತ ಕಥೆಗಳು ಹಬ್ಬಿ ಹರಡಿ ಅವು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವೂ ಆಗಿಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಆಯಾ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸುವಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕವಿಯ ಓದು, ಪಾಂಡಿತ್ಯ, ಲೋಕಾನುಭವ, ಕಾವ್ಯಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿ, ಒಂದನ್ನೊಂದು ದಾಟುತ್ತ, ಓದುಗರನ್ನು ಮಂತ್ರಮುಗ್ಧಗೊಳಿಸುವಂತಿರುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ದೇವಾಲಯದ ಆವರಣದಲ್ಲಿದ್ದ ಅಲ್ಲಮನಿಗೆ ಮದ್ದಳೆಯ ನಾದದೊಂದಿಗೆ ಅವನು ಆರ್ಜಿಸಿದ್ದ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯೂ, ದೈವಚಿಂತನೆಯೂ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಿತು. ಇಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಂಡ ಕಾಮಲತೆ ಅವನನ್ನು ಮೋಹಿಸಿದ್ದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಹರಿಹರ ನೇರವಾಗಿಯೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಷ್ಟಾಗಿ ಅದು ಲೋಕದ ಎಲ್ಲ ಭವಿಗಳ ಪ್ರೇಮ ಸಂಗತಿಯಂತಾಗಬಾರದೆಂದು ಅದಕ್ಕೊಂದು ಕೈಲಾಸಭಿತ್ತಿ ಒದಗಿಸಿತನ್ನ ವರ್ತಮಾನದ ಓದುಗ ಭಕ್ತರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅಥವಾ ಎಲ್ಲ ಮಹಾಪುರುಷರ ಹುಟ್ಟಿನ ಸಿದ್ಧ ಮಾದರಿಯಿಂದ ಅವರನ್ನು ಈ ಲೋಕಕ್ಕೆ ತಂದು ಪ್ರೇಮ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ನಿಯೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಂದರೆ ಈಗಾಗಲೇ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿದಿರುವಂತೆ ಅಲ್ಲಮ ಮತ್ತು ಕಾಮಲತೆಯರ ಭೂಲೋಕ ಸಹಜ ಪ್ರೇಮಪತ್ರ ಕೈಲಾಸದಲ್ಲೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದಿತೆಂದು ಹೇಳುವ ಕಥೆ.

* * *

ಹರಿಹರನು ನಿರೂಪಿಸುವಂತೆ ಬನವಾಸಿ ದೇವಾಲಯದ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಜರುಗಿಹೋದ ಅಲ್ಲಮ-ಕಾಮಲತೆಯರ ಮದ್ದಳೆ-ನೃತ್ಯ ಸಾಂಗತ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರೇಮ ಸಂಗತಿ ಅವರಿರ್ವರ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಬೇರೂರಿ, ಮುಂದಿನ ಅನಿವಾರ್ಯ ಅಗಲಿಕೆಯ ದುರಂತದಲ್ಲಿ ಬೇರೊಂದು ದಿಕ್ಕನ್ನು ಹಿಡಿದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅಲ್ಲಮನ ಮೇಲೆ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಎಲ್ಲ ಕೃತಿಗಳೂ ಪರಿಪರಿಯ ಉಪಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತವೆ. ಹರಿಹರನ ರಗಳೆಯ ಅಲ್ಲಮನ ಕಥಾನಕವನ್ನು ಡಾ.ಎಲ್. ಬಸವರಾಜು ಅವರು ತಮ್ಮ 'ಪ್ರಭುದೇವರ ಷಟ್ಸ್ಥಲದ ವಚನಗಳು' ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ತವಾಗಿಯೇ ವ್ಯಾವರ್ತಿನಿ, ಅಂತರ್ವರ್ತಿನಿ, ಸಂವರ್ತಿನಿ ಎಂಬ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಹರಿಹರನ ರಗಳೆಯ ಕಥಾನಕದ ನಂತರ ಬಂದ ಎಲ್ಲ ಕೃತಿಗಳೂ ಅಲ್ಲಮನು ಸಂವರ್ತಿನಿ ಹಂತವನ್ನು ದಾಟಿದ ನಂತರದ್ದೇ ಲೀಲೆಯಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಗಮನಿಸಿರುವಂತೆ ಯಾವುದೋ ಮೂಲದ ಒಂದು ನಿಜ ಜೀವನ ಘಟನೆಯಾದರೂ ಸರಿ, ಪುರಾಣಾಂತರ್ಗತ ಕಥನವಾದರೂ ಸರಿಯೇ ಅವು ಪ್ರತಿ ಧರ್ಮದ

ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಕವಿಯ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ರೂಪಾಂತರ ಕುತೂಹಲ ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತವೆ. ಅದೇ ಭಾರತೀಯ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ವಿಚಿತ್ರ, ಸುಂದರ, ವೈವಿಧ್ಯತೆ. ಇಲ್ಲೇ ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಕೊಡುವುದಾದರೆ ಬಸವಾದಿ ಅಲ್ಲಮ ಪ್ರಮಥರ ನಂತರ ಬಂದ ಭೀಮ ಕವಿ ತನ್ನ ಬಸವ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ತಂದಿರುವ ಹನುಮಂತನ ಕಥೆ. ಈ ಪುಟ್ಟ ರಾಮಾಯಣದ ನಾಯಕ ಹನುಮಂತನೇ, ರಾಮನಲ್ಲ!

ಅಲ್ಲಮ ಮತ್ತು ಕಾಮಲತೆಯರ ಸಹಜ ಪ್ರೇಮ ಸಂಗತಿ ಕಾಲಾನಂತರ ಅಂದರೆ ಇನ್ನೂರು ಮುನ್ನೂರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ; ಅಲ್ಲಮನು ಸಂಪೂರ್ಣ ವ್ಯೋಮ ರೂಪನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತನಾದಲ್ಲಿ ಆತ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಆ ಎತ್ತರದಿಂದಲೇ ನೋಡುವಂತಾಗಿ ಕಾಮಲತೆಯ ಸೌಂದರ್ಯವೂ ಅವನಿಗೆ ಕಾಣದಂತಾಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಚಾಮರಸ ಇನ್ನಿಲ್ಲದಂತೆ ವರ್ಣಿಸುವ ಕಾಮಲತೆಯ ಅಸಾಧಾರಣ ಸೌಂದರ್ಯ ಮತ್ತು ಕೈಲಾಸದ ಪಾರ್ವತಿಯ ಆಶಯ ಅಲ್ಲಮನ ಹುಟ್ಟು ಅರಿವಿನೆತ್ತರಕ್ಕೆ ನಿಲುಕದಂತಾಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಚಾಮರಸನ ಅಲ್ಲಮ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಉದ್ಧರಿಸುತ್ತ ನಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆಯ ಆರಂಭದ ಒಂದು ಪದ್ಯವನ್ನು ಆಧುನಿಕ ಓದುಗ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಅದು ಹೀಗಿದೆ—

ಭೋಗ ಭೂಮಿಯ ಭೋಗ ತನುವಿನ

ಲಾಗದನುಪಮ ಸಿದ್ಧಿ ಕರ್ಮೋ

ದ್ಯೋಗ ಭೂಮಿಯ ಕರ್ಮ ತನುವಿನಲ್ಲದದಡೆಂದೆ |

ಯೋಗ ಯೋಗ್ಯರು ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಭೂ

ಭಾಗದಲಿ ಮಾನವ ಶರೀರಿಗ

ಳಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿ ನಿಜವನಣಿವರು ಗಿರಿಜೆ ಕೇಳೆಂದ ||

ಕೈಲಾಸದಶಿವನು ಪಾರ್ವತಿಗೆ ಹೇಳುವ ಈ ಮಾತು ದೇವಲೋಕಕ್ಕಿಂತ ಮರ್ತ್ಯ ಲೋಕದ ಜೀವನ ಪಾರಮ್ಯವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವಂತಿದೆ. ವಿರಳ, ವಿಶೇಷವೆನಿಸುವ ನಿತ್ಯ ಸುಖ ಮತ್ತು ಅದರಿದೊಂದಗುವ ಸಿದ್ಧಿಯು ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಶರೀರಗಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದರೆ ಮಾತ್ರ; ದೇವಲೋಕ, ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದ ಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದವರಿಗೆಅದು ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಭೂ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ ಅದರ ಅನುಭವದೊಳಗೆ ದೇಹ ಸವೆಸಿದವರಿಗೆಸತ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಯ ಸಾಧ್ಯತೆ, ದೈವ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ಎಂಬ ಮಾತಾಡುವನು. ಚಾಮರಸನು ತನ್ನ ಕಥಾನಾಯಕನನ್ನು ಅದೇಷ್ಟೇ ಲೀಲೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿದ್ದರೂಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ತುತ್ತತುದಿಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದರೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಲೋಕ ಸತ್ಯವನ್ನೂ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆಯಲ್ಲಿನೋಡಬೇಕಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಕರಣವೆಂದರೆ ಬಸವ ದಂಡಾಧಿಪನು ಶೂನ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ರಚಿಸಿ ಅದನ್ನೇರಿ ಕೂರುವವರಿಗಾಗಿ

ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷ ಕಾಯುತ್ತ ಕೂತಿದ್ದುದು. ಬಸವ ದಂಡಾಧಿಪನಶೂನ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನದ ರಚನೆಯೆಂದರೆ, ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳೆಂಬವರು ಸೋತು ಸತ್ತಾಗ ಮುರಿದು ಬೀಳುವ ಸಿಂಹಾಸನವಲ್ಲ. ಇದು ಎಲ್ಲ ಶತಮಾನದ ನಂತರ, ದಾರ್ಶನಿಕರ ಅಷ್ಟು ಸುಲಭಕ್ಕೆ ದಕ್ಕದ, ದಕ್ಕಿದರೂ ಏರಲಾಗದ ಅಲೌಕಿಕವೆನಿಸುವ ಸಿಂಹಾಸನ, ಈ ಶೂನ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನದ ರಚನಾ ಮಾದರಿಯ ವಾಕ್ಯಗಳು ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆಯಲ್ಲಿ ಊಹಿಸಲಾಗದಂತೆ, ಆದರೆ ಅರಿಯುವ ಅಂತರಂಗಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಾಗುವ ರೂಪದಲ್ಲಿದೆ. ಭೂಮಿಯ ಕಾರ್ತವ್ಯ, ಜಲದ ರಸ, ಅಗ್ನಿಯ ಬಿಸಿ, ವಾಯುವಿನ ಕಲೆ, ಆಕಾಶದ ಶಬ್ದ ಗುಣ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟು ಮಾಡಿ ಶೂನ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನವಾಯಿತೆನ್ನುವ ಪದ್ಯ ಹೀಗಿದೆ-

ನೆಲದ ನೆಲೆಯಲಿ ಕರ್ತನ ತರವನು

ಜಲದ ನೆಲೆಯಲಿ ರಸಮಯವನಾ

ಜ್ವಲನ ನೆಲೆಯಲಿ ಬಿಸಿಯ ಮರುತನ ನೆಲೆಗೆ ಮಾರುತನ |

ಸಲೆ ನಭದ ನೆಲೆಗಂಬರವ ಮನ

ನಿಲುಕದನುಪಮದೆಡೆಗೆ ಶೂನ್ಯವ

ನಿಲಿಸಿ ಬಸವನು ಶೂನ್ಯಸಿಂಹಾಸನವ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ||

ಲೋಕಾತೀತ ಪರಿಭಾಷೆಯ, ಮುರಿದುಬೀಳುವ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದ ಶೂನ್ಯದತ್ತರ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಬಸವಣ್ಣ ಅನುಭವ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದನೋ ಅದರ ಅರಿವಿಲ್ಲದಂತಾದ ನಮಗೆ ಅನುಪಮ, ಅರಿವಿನ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಪುನರ್ನಿರ್ಮಿಸಿರುವುದು, ಚಾಮರಸನಂಥ ವೀರ ವಿರಕ್ತ ಕವಿಯಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ವ್ಯೋಮಮೂರ್ತಿ ಅಲ್ಲಮ ಕಲ್ಯಾಣದ ಬಸವ ನಿರ್ಮಿತ ಶೂನ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನದೆಡೆಗೆ ಬರುವುದಾದರೂ ಯಾವ ರೂಪದಲ್ಲಿ? ಪರಂಪರಾನುಗತವಾಗಿ ಬಂದ ಹತ್ತಾರು ಧರ್ಮ ಬೋಧಕರ ರೂಪಾಗಿ ಬರುವನೇ ಅಂದರೆ ಲೋಕ ಕಲ್ಯಾಣ ರೂಪಿ ಅಲ್ಲಮ ಸಮಾಜದ ಕಟ್ಟ ಕಡೆಯವನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಆಗಮಿಸುತ್ತಾನೆ. ಚಾಮರಸ ಆ ರೂಪವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಡಿಲದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರೆ ಜನಪದರು ಎಷ್ಟು ಸಾಧ್ಯವೋ ಅಂಥ ರೂಪ ರೂಪಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುತ್ತಾರೆ. ಕಾರಣವನ್ನೇನು ಊಹಿಸಬೇಕಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲೂ ಎಲ್ಲರೂ ಕಂಡ ಆದರೆ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಾರದೇ ಹೋದ ರೋಗ ಸಂಕಷ್ಟಗಳ ಗೂಡಾಗಿ ಅಲ್ಲಮ ಎದ್ದು ಬರುತ್ತಾನೆ, ಅದೂ ಹರಳಯ್ಯನ ಹಿತ್ತಲ ತಿಪ್ಪೆಯಿಂದ!

ಚಾಮರಸನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಮ ಕಲ್ಯಾಣದ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ರೂಪಿನ ವಿವರ ಹೀಗಿದೆ-

ಬಿಟ್ಟ ಮಂಡೆಯ ಕೆಂಚುಗೂದಲ

ನಿಟ್ಟೊಡಲ ನಿಡುದೋಳ ತೊನಹಿನ

ಮುಟ್ಟದೆವೆಗಳ ನಟ್ಟ ನೋಟದ ಲಂಬ ಕರ್ಣಗಳ |
ದಟ್ಟಡಿಯ ಮಲೆಯಂಗದೊಲಹಿನ
ಕಟ್ಟಳೆಯ ಕಡು ಮರುಳು ವೇಷವ
ತೊಟ್ಟು ತೊಟ್ಟನೆ ಸುಳಿದನಾ ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆಯಲಿ ||

ಉಜುಗು ಟೊಂಕದ ಕುಂಟುಗಾಲಿನ
ಬೆಜತ ಬಿಂಕದ ಮೈಯ್ಯು ಬಿಗುಹಿನ
ತಡೆದ ಬಾಸುಳ ಬರಿಯ ಮುಸುಜಿನ ನೋಣದ ಹುಣ್ಣುಗಳ |
ಕಿಜುನಗೆಯ ಕಟವಾಯ ಜೋಜಿನ
ಕುಜುಹನಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹಸ್ತದ
ನಿಜೆಗೆಯಲಿ ನೆಜೆ ಸುಳಿದನಾ ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆಯಲಿ ||

ಹರಿಹರನ ರಗಳೆಯ ಕಥಾನಕಗಳೆಲ್ಲ ದೈವದ ಆಗಮನವು ಅರಿಯದಂತಿದ್ದು ಅಥವಾ ಸಮೂಹದ ಕಟ್ಟಕಡೆಯವರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಂತಿದ್ದು, ಇದು ಜನಪದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ನೈಜ ಸ್ವರೂಪ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಜನಪದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಮನ ಶಕ್ತಿಯೇ ಆದ ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಕಲ್ಯಾಣದ ಅನುಭವ ಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಬರಲು ಬಾಗಿಲು ಕಾಯುವ ಸಂಗಯ್ಯನಿಂದ ತಳ್ಳಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ತಳ್ಳಿಸಿಕೊಂಡವನು ಬಿದ್ದದ್ದು ತಳಬೀದಿಯ ಮಾದಿಗರ ಹರಳಯ್ಯನ ತಿಪ್ಪೆಯಲ್ಲಿ. (ಇಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಹಾಡುಗಾರರ ಗುಂಪಿನದು ಒಂದೊಂದು ಪಾಠಾಂತರ ಪ್ರಸಂಗವಿರುತ್ತದೆ.) ಅಲ್ಲಮ ತಳ್ಳಿಸಿಕೊಂಡದ್ದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಅವನ ಜರಾಜೀರ್ಣವೇಷ. ಹೆಗಲಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತ ಸತ್ತ ಎಮ್ಮೆಯ ಕರು, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹೆಂಡದ ಗಡಿಗೆ ಮತ್ತು ದೇಹವೆಲ್ಲವೂ ವ್ರಣಮಯ. ಇಂಥಸಂಕಷ್ಟ ಮತ್ತು ರೋಗ ಸಂಕೇತ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟು, ಕಡೆಗೆ ಅರಿವಿನರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಕಿರಿಯನಾದ ಆದರೆ ಲೋಕವನ್ನರಿತ ಜ್ಞಾನಿ ಬಸವಣ್ಣನು ತಿಪ್ಪೆಯಿಂದ ಅಲ್ಲಮನನ್ನು ಹೊತ್ತು ತಂದುಅನುಭವ ಮಂಟಪದ ಎಲ್ಲ ಶರಣರ ನಿಂದೆಗೂ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾನೆ. ಬಸವಣ್ಣನು ತನ್ನ ಕಾಲಾನಂತರ ಲೀಲಾ ಪುರುಷನಾಗಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಅವನು ಬದುಕಿದ್ದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಯಾರನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿ ತಂದು ಇರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಅನನ್ಯ ವಿವೇಚನೆಯಡಿ ಅಲ್ಲಮನಂಥವನನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸಿದ ನಿಮಿತ್ತವಲ್ಲದೆ, ಮದಾರ ಚನ್ನಯ್ಯನನ್ನು ತಂದೆ ಎಂದ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಿದ ಯಾತನೆ ಯಾವ ಬಗೆಯದಿರಬಹುದು? ಈ ನಿಂದನೆಯ ಮಾತು ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಜನಪದ ಮಹಾಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಉಲ್ಲೇಖವಾಗುವಂಥದಲ್ಲ. ಅದು ಶಿವಗಣಪ್ರಸಾದಿ ಮಹಾದೇವಯ್ಯನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ 'ಶೂನ್ಯಸಂಪಾದನೆ' ಕೃತಿಯಲ್ಲೂ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಜನಪದ ಕಾವ್ಯ ಮಾದರಿಯ ಚಿತ್ರಣವೇ ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಯ

ಪ್ರಸಂಗವೇ ಜನಪದರಲ್ಲೂ ಪುನರ್ನಿಮಿತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅಲ್ಲಮನ ವ್ಯೋಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವು ತಳಸಮೂಹದ ನಡುವಣ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ರೂಪು ಪಡೆದು, ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನಪದ ಕಥನಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆದು ಲಕ್ಷಾಂತರ ಜನಸಮೂಹದ ಜ್ಯೋತಿ ರೂಪದ ಮೌಖಿಕ ಕಥನವಾಗಿ ಪ್ರಚಾರ ಪಡೆದುಕೊಂಡದ್ದೇ ಒಂದು ಪವಾಡವನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದೇನೇ ಇರಲಿ ಜೀರ್ಣಶೀರ್ಣ ವೇಷದವನನ್ನು ತಳಬೀದಿಯಿಂದ ಹೊತ್ತು ತಂದುತಾನೇ ನಿರ್ಮಿಸಿದಲೋಕಾತೀತ ಶೂನ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲಿರಿಸಿದ ಪ್ರಸ್ತಾವ ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಅರಿತಂತೆಯೇ ಬರುವುದಾದರೆ, ಶಿವಗಣಪ್ರಸಾದಿ ಮಹಾದೇವಯ್ಯನ ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಾಗುತ್ತದೆ.

‘ಇಂತು ಪ್ರಭುದೇವರು ಶೂನ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಮೂರ್ತಿಗೊಂಡು ಕುಳಿದಿರಲು, ಬಸವರಾಜ ದೇವರು ಪರಮಾನಂದಯುಕ್ತಮಾದ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಭುದೇವರು ಪೂಜಿಸಿ ಆಡಿ, ಹಾಡಿ ಲೋಲಾಡುತ್ತಿರಲು, ಆರೋಗಣೆಗೆ ಬಂದು ಕುಳಿದು ಲಕ್ಷದ ಮೇಲೆ ತೊಂಭತ್ತಾರು ಸಾವಿರ ಜಂಗಮವೆಲ್ಲವೂ ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಬಸವರಾಜ ದೇವರ ಮೇಲೂ ಆ ಪ್ರಭುದೇವರ ಮೇಲೂ ಡಂಗುರವನಿಕ್ಕಿ ಎದ್ದು ಹೋದ ಪ್ರಸ್ತಾವ:

ಅರಳುಗಂಗಳವರಿಗೆ ಹರಳುಗಂಗಳವರು ಸೈರಿಸದಂತೆ
ತುಣುಬುಳ್ಳವರಿಗೆ ಹಣಿಮಂಡೆಯವರು ಸೈರಿಸದಂತೆ
ಅರಸನ ಕಂಡು ಪುರುಷನ ಮಱಿದಂತೆ
ಮಾಡಿದನೀ ಬ್ರತಗೇಡಿ ಬಸವನು !
ಮಹೇಂದ್ರ ಜಾಲಿಕನವನೊಬ್ಬ ಪ್ರಭುವೆಂದು ಘಳಿಸಿಕೊಂಡು
ತನ್ನ ಪ್ರಾಣಲಿಂಗವೆಂದು ನಮ್ಮ ತಿರಿಗಿ ನೋಡಲೊಲ್ಲ
ಅವನಲ್ಲಿ ಏನು ಲೇಸ ಕಂಡನು, ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಏನು ಹೊಲ್ಲೆಹವ ಕಂಡನು
ಕಂಚನೊಲ್ಲದೆ ಬಿಟ್ಟು ಹಂಚ ಹಿಡಿದನು
ಅನಾಚಾರಿ ಅವನೊಬ್ಬ, ವ್ರತಗೇಡಿ ಬಸವನೊಬ್ಬ !
ಇವರಿಬ್ಬರೂ ದೇವಲೋಕ ಮರ್ತ್ಯ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೊಳಗು
ಇವದಿರ ಮುಖವ ನೋಡಲಾಗದೆನುತ ಹೋದರು
ಕಲಿದೇವನ ಶರಣರೆಲ್ಲರೂ

ಈ ವಚನ ಮಾತಿನ ಮುಂದಿನ ಪ್ರಸ್ತಾವವಾಗಿಯೇ ಮುಂದಿನ ಹೇಳಿಕೆಯಾಗಿ ಇಂತು ಜಂಗಮವೆಲ್ಲಾ ಖೇದದಿಂದ ಮುಳಿದುಹೋಗಲು ಬಸವರಾಜ ದೇವರು ಅತ್ಯಂತ ಭೀತರಾಗಿ ಪ್ರಭುದೇವರೊಡನೆ

ಬಿನ್ನವಿಸುವುದೆಂದರೆ ‘... ಕೂಡಲಸಂಗಮ ದೇವಾ, ನಿಮ್ಮ ಶರಣರ ಮುನಿಸು ಎನಗೆ ಬಿಡಿಸಲಾರದ ತೊಡಕು’ ಎಂಬ ಅಳಲಿನ ವ್ಯಥೆ!

ದೇವರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನ ಮಾರ್ಗ ಹಿಡಿದ, ಮಾದಾರ ಚಿನ್ನಯ್ಯನ ಭುಜಗಳನ್ನು ನೆಮ್ಮಿದ, ಅಲ್ಲಮನ ಕೈ ಹಿಡಿದ ಬಸವನ ಪರಿ, ಶರಣ ಸಂದೋಹದ ನಡುವೆ ಯಾವ್ಯಾವ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದಿತೋ ಯಾವ್ಯಾವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡಿದ್ದಿತೋ ಅದು ಊಹಿಸಲರಿದು. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಬಸವಣ್ಣನ ಬದುಕನ್ನು, ಅಲ್ಲಮನ ಹೆಜ್ಜೆ ಗುರುತುಗಳನ್ನು ಯಾವುದೇ ಸಂಶೋಧನೆಗಳು, ಸೃಜನಶೀಲ ಕೃತಿಗಳು ಹಿಡಿಯಲಾಗದೆ ಇನ್ನೂ ಅದರದೇ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿವೆ. ಇದೆಲ್ಲದರ ಗೊಂದಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಚಾಮರಸನಂಥ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಶರಣರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಲೀಲೆಗಾರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು. ಇಷ್ಟಾಗಿಯೂ ಸಹ ಈ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಅರ್ಥ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಅವೂ ಕೂಡ ನಮ್ಮ ಜನ ಸಮೂಹ ಮೆಚ್ಚಿದ ಮತ್ತು ಗೌರವಿಸಿ ಓದುತ್ತ ಬಂದ ಪಠ್ಯಗಳೇ.

ಚಾಮರಸನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಲ್ಲಮ ತನ್ನೆದುರು ಬಂದವರನ್ನೆಲ್ಲ ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ, ಅವರಿಂದ ಉತ್ತರ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಪರಿ ಅನನ್ಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಣಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಮ-ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯ ಸಂಭಾಷಣೆ, ಅಲ್ಲಮ-ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕರ ನಡುವೆ ನಡೆಯುವ ಸಾವಿನ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಚಿಂತನೆ, ಬಸವಣ್ಣನಿಗೆ ಅಲ್ಲಮ ಮರುಳ ಶಂಕರದೇವನ ಲೋಕಾತೀತ ಸರಳ, ಗುಪ್ತ ಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಶರಣತ್ವದ ತುತ್ತತುದಿಯ ಬದುಕನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವುದು, ಗೋರಕ್ಷನ ದೇಹ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ವ್ಯಥೆ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನಶ್ವರವೆಂಬಂತೆ ತೋರಿಸುವುದು ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅಲ್ಲಮನ ಶರಣತ್ವದ ನಿಜದ ಅರಿವು.

ಭಾರತ ಕಥಾಮಂಜರಿಯಲ್ಲಿ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ನಿಜನಾಮಧೇಯ, ಜಾತಿ, ಕುಲಗೋತ್ರ ಹೇಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆಯಲ್ಲೂ ಚಾಮರಸನ ಮೂಲಚೂಲ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಇವರು ವಿರಕ್ತ, ಭಕ್ತ ಕವಿಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಇವರ ಬರೆಹ ಕೈಂಕರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಗಳು ನಂಬಿದ ದೈವಶಕ್ತಿಗಳಿಗೇ ಸಮರ್ಪಣೆಯಾಗಿಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಚಾಮರಸನ ನಂತರ ಬಂದ ಗುರೂರಾಜ ಚಾರಿತ್ರ್ಯ ಕಾವ್ಯ, ಪ್ರಭುದೇವರ ಸಾಂಗತ್ಯ, ಭೈರವೇಶ್ವರ ಕಾವ್ಯ ಕಥಾ ಸೂತ್ರ ರತ್ನಾಕರ ಈ ಗ್ರಂಥಗಳೆಲ್ಲ ಚಾಮರಸ ಹಾಗೂ ಅವನ ಕೃತಿಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ಕಥಾಸೂತ್ರ ರತ್ನಾಕರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಚಾಮರಸನು ವಿಜಯನಗರದ ಎರಡನೇ ಪ್ರೌಢದೇವರಾಯನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದವನೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆಯು ಸಾವಿರದ ನೂರ ಹನ್ನೊಂದು ಭಾಮಿನಿ ಷಟ್ಪದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಭಾರತ ಕಥಾಮಂಜರಿಯ ಪದ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಶಕ್ತಿಯ ಸಾಲುಗಳು ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯದಾದ್ಯಂತ ಹಾಸು ಹೊಕ್ಕಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಎಲ್ಲರೂ ಶರಣರು, ಸಾಧಕರು.

ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆಯು ಸಂಸ್ಕೃತ, ಮರಾಠಿ, ತಮಿಳು, ತೆಲುಗು ಭಾಷೆಗೆ ಅನುವಾದಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ಪಿಡುಪರ್ತಿ ಸೋಮನಾಥ ಹಾಗೂ ಬಸವ ಕವಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿದ್ದು, ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ ತಿರುವಣ್ಣಾಮಲೈ ಶಿವಪ್ರಕಾಶಸ್ವಾಮಿ, ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದಾಸ 'ಲೀಲಾ ವಿಶ್ವಂಬರ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆ ಯಾವ ಭಾಷೆಗೆ ಬೇಕಾದರೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಬಹುದಾದ ಕೃತಿ.

* * *

ತನ್ನ ತಾನು ಅರಿತು, ನಂಬಿದ ಗುಹೇಶ್ವರನನ್ನೇ, ನಾ ದೇವನಲ್ಲದೆ ನೀ ದೇವನೇ ಅಂದು ಕಿಂಚಿತ್ ಆಗಿಸಿ, ಆರೂಢ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಯಾವುದೇ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಳೆದು, ಗುರುಸ್ಥಾನವನ್ನು ಇಲ್ಲವಾಗಿಸಿ, ಮಹಾ ಅರಿವಿನ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬಹುದೀರ್ಘ ಪ್ರಯಾಣ ಕೈಗೊಂಡ ಅಲ್ಲಮನ ಹೆಜ್ಜೆ ಗುರುತುಗಳನ್ನು, ಅವನ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಅರಿಯುವುದು ಕಷ್ಟವೇ! ಅವನ ಹುಟ್ಟು ಸಾವಿನ ಎಡೆ ಯಾವುದೆಂಬುದು ಯಃಕಶ್ಚಿತ್ ಆಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಶರಣರ ಪ್ರತಿಮಾ ನಿರ್ಮಾಣದ ಈ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಮನ ಪ್ರತಿಮೆಯ ರೂಪ ಯಾವ ಎತ್ತರದ್ದೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅವನ ಜಾತಿ ಮತವೂ ಗೊತ್ತಾಗಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಸಂತಸದ ಸಂಗತಿ.

ಊರದ ಚೇಳಿನ ಏರದ ಬೇನೆಗೆ ಔಷಧಿ ಅಂದರೆ ಅದು 'ಹುಟ್ಟಿದ ಗಿಡುವಿನ ಬಿಟ್ಟೆಲೆಯ ತಂದು ಮುಟ್ಟದೆ ಪೂಸಿದೊಡೆ' ಎಂದಿದ್ದಾನೆ ಅಲ್ಲಮ. ಆದರೆ ಅದು ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಸಿಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಹುಡುಕ ಹೊರಟ ಅಲ್ಲಮ ತೊಡಗಿದ ಪ್ರಯಾಣದ ಹೆಜ್ಜೆಗಳೆಂದರೆ, ಕಾಯದ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿ, ಜ್ಞಾನದ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ನೋಡಲು ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಿರಾಕಾರ. ಆ ನಿರಾಕಾರ ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ನೋಡಲು ನಿಶ್ಯೂನ್ಯ. ಆ ನಿಶ್ಯೂನ್ಯದ ಬೆಳಕಲ್ಲದಲ್ಲಿ, ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲದಲ್ಲಿ ಕಂಡದ್ದು ಬಚ್ಚ ಬರಿಯ ಬಯಲು. ಅಲ್ಲಮ ನಡೆದು ಸಾಧಿಸಿದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಪರಿಭಾಷೆಯ ಮಾತುಗಳು ಅವನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಪುನರಾವರ್ತನೆಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಜನಪದರಾದರೋ ಬಳ್ಳಿಗಾವೆ, ಬನವಾಸಿ, ಕಲ್ಯಾಣ, ಸೊನ್ನಲಿಗೆ, ಶ್ರೀಶೈಲ, ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕು ಎಂದು ತಲೆ ಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಅಕ್ಷರ ಬಲ್ಲವರಿಗಿಂತ ಮುಂದಾಗಿ ಆತನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡು, ತಮಗೆ ಬೇಕಾದಂತೆ ಕಥೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಕಡೆಗೆ ಅಲ್ಲಮ ಎಲ್ಲಿಯವನು ಅಂದರೆ ಅವನ ಪಾದಗಳು ಇಲ್ಲೇ ನಮ್ಮ ಊರಿನ ನದಿತಟದಲ್ಲಿ, ತೊರೆಯ ತಡಿಯಲ್ಲಿ ಇದೆಯೆಂದು ಅಲ್ಲೇ ಕಾಣುವ ಪಾದಗಟ್ಟಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಜನಪದರ ಹಾಡು, ಅಧ್ಯಾತ್ಮ, ಭಕ್ತಿಯು ಕಿರೀಟವುಳ್ಳ ದೈವ, ಭವ್ಯ ದೇವಾಲಯ ಅಥವಾ ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರ ಮುಡಿಯಿಂದ ಮೊದಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವು ಪಾದಗಳಿಂದಲೇ ಆರಂಭಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಅಲ್ಲಮನ ಪ್ರತಿಮೆ, ಗುಡಿಗಳ ಬದಲಾಗಿ ಅವನ ಪಾದದ ಗುರುತು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಇವೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಮನದೇ ಒಂದು ವಚನ:

ಅಗ್ನಿವಣಿ ಪತ್ರ ಪುಷ್ಪ ಧೂಪ ದೀಪ ನಿವಾಳಿಯಲ್ಲಿ

ಪೂಜಿಸಿ ಪೂಜಿಸಿ ಬಳಲುತ್ತಿದ್ದಾರೆ

ಏನೆಂದೆಡೆಯರುಎಂತೆಂದೆಡೆಯರು
ಜನ ಮರಳೋ, ಜಾತ್ರೆ ಮರಳೋ ಎಂಬಂತೆ
ಎಲ್ಲರೂ ಪೂಜಿಸಿ, ಏನನೂ ಕಾಣದೆ
ಲಯಕ್ಕೊಳಗಾಗಿಹೋದರು ನೋಡಾ ಗುಹೇಶ್ವರ ||

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು:

1. ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆಯ ಸಂಗ್ರಹ; ಸಂ.ಎಂ.ಎಸ್.ಬಸವಲಿಂಗಯ್ಯ, ಎಂ.ಆರ್.ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ, 1957, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರು.
2. ಚಾಮರಸನ ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆ, ಸಂ.ಬಿ.ವಿ.ಮಲ್ಲಾಪುರ, 2011 (ಪುನರ್ ಮುದ್ರಣ), ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು.
3. ಚಾಮರಸನ ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆ, ಗದ್ಯಾನುವಾದ-ಡಾ.ಎಸ್.ವಿದ್ಯಾಶಂಕರ್, 2010 (ಪುನರ್ ಮುದ್ರಣ), ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು.
4. ಚಾಮರಸ-ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣ, ಸಂ.ಹಂಪ. ನಾಗರಾಜಯ್ಯ, 1983; ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು.
5. ಚಾಮರಸ ಕವಿಯ ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆ (ಸರಳ ನಿರೂಪಣೆ), ಕೆ.ಎಸ್.ಗೋಪಾಲ್, ಸಮಾಜ ಪುಸ್ತಕಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ.
6. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ರಂ.ಶ್ರೀ.ಮುಗಳಿ, 1998(ಪರಿಷ್ಕೃತ 10ನೇ ಮುದ್ರಣ), ಗೀತಾ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಮೈಸೂರು.
7. ಸಾಮಾನ್ಯನಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂಪುಟಗಳು; ಸಂ.ಡಾ.ಜಿ.ಎಸ್.ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ, ಡಾ.ಎಂ.ಚಿದಾನಂದ ಮೂರ್ತಿ, 1975, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು.
8. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂಪುಟಗಳು; ಪ್ರ.ಸಂ.ಡಾ.ಹಾ.ಮಾ.ನಾಯಕ, ಸಂ.ಟಿ.ವಿ.ವೆಂಕಟಾಚಲಶಾಸ್ತ್ರಿ, 1977, ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮೈಸೂರು
9. ಸಮಗ್ರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಸಂಪುಟಗಳು; ಸಂ.ಡಾ.ಜಿ.ಎಸ್.ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ, 1977, ಡಾ.ಎಂ.ಚಿದಾನಂದ ಮೂರ್ತಿ, 1975, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು.
10. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ತ.ಸು.ಶಾಮರಾಯ, 2010(ಪರಿಷ್ಕೃತ ವಿಸ್ತೃತ ಮುದ್ರಣ), ತಳುಕಿನ ವೆಂಕಣಯ್ಯ ಸ್ಮಾರಕ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ, ಮೈಸೂರು.
11. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗಾತಿ, ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತಕೋಟಿ, 2014(ಎಂಟನೇ ಮುದ್ರಣ); ಕುರ್ತಕೋಟಿ ಮೆಮೋರಿಯಲ್ ಟ್ರಸ್ಟ್, ಧಾರವಾಡ